

Marta Piwińska

Do Redakcji „Tekstów”

Teksty : teoria literatury, krytyka, interpretacja nr 5-6 (35-36), 367-368

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Do Redakcji „Tekstów”

W numerze 3/1977 w artykule Jerzego Łojka pt. *Nagość ciała w obyczajowości i kulturze Europy* czytamy: „W tej właśnie epoce pojawiła się na scenach Europy Isadora Duncan słynna tancerka «wyzwolona» z reguł tańca klasycznego. Prasa huczała od zachwytów, ale i od zgorszenia. Miss Duncan tańczy nago... Nagość panny Duncan była bardzo względna, w powiewnej szacie z tiulu miotała się po scenach nie pozwalając nikomu dostrzec niczego ze swych wdzięków. Zgorszenie jednak było... na szczęście uchodziło to wszystko za wielką sztukę, więc i miss Duncan w niczym te występy nie zaszkodziły”.

Chciałabym sprostować, że nie tylko uchodziło to za wielką sztukę, ale uchodzi do dzisiaj w historii teatru i tańca. Czytelnicy bowiem mogliby mylnie wywnioskować, że Isadora Duncan pod pozorem sztuki pokazywała — choć jakby jednak nie pokazywała — swoją prywatną nagość. Tymczasem nagość jej — jak zresztą wszelka nagość w sztuce, malowana, rzeźbiona, opisywana, grana na scenie — miała wiele wspólnego ze stylem epoki. Nagość jest bowiem jak gdyby ostatecznym, granicznym wyrazem stylu. Stoi na ryzykownej i dlatego ważnej granicy między sztuką a biologią, między podobaaniem się artystycznym a podobaaniem się erotycznym, między awangardową prowokacją zastanego stanu sztuki a prowokacją obyczajową. Sztuka bywa tu bądź w największej harmonii ze sobą (nagość grecka), bądź też w pełnej wyrazu dysharmonii; sztuka bywa tu napastliwa, okrutna — także wobec samej siebie, bo się ogołaca ze środków. A współcześnie bywa wręcz desperacka. Taka myśl o związku nagości ze stylem i o miejscu nagości w różnych stylach w kulturze mogła być znacznie wzbogacić artykuł Jerzego Łojka, który opisał tylko stopień rozebrania w kolejności historycznej.

Nagość Isadory Duncan miała wiele wspólnego z greckimi wątkami i stylizacjami secesji. Najłatwiej ją zobaczyć na tyle rysunków Wyspiańskiego. Mia-

ła też wiele wspólnego z tzw. wielką reformą teatralną, która odbywała się w tych czasach. Wielka reforma polegała na buncie przeciw naturalizmowi, przeciw iluzji, „czwartej ścianie” i na manifestacyjnym odkrywaniu, że teatr jest teatrem, ma kulisy, tworzy własną, teatralną przestrzeń, grają w nim aktorzy i że trzeba z tego wyciągnąć artystyczne konsekwencje. Isadora Duncan pracowała nad analogiczną reformą w balecie, który zastygł w jeszcze bardziej anachronicznej, klasycystyczno-akademickiej formie.

Jak naprawdę tańczyła Isadora Duncan nie wiemy i już się nie dowiemy. Wiemy jak pisała, ale nie na pisaniu, lecz na reformie tańca polegała jej rola w kulturze. Cały nasz, dwudziestowieczny taniec do Bójarta i dalej wywodzi się z tej reformy.

Marta Piwińska

Obawiam się, niestety, że p. Piwińska bierze skutek za przyczynę, to znaczy obyczajowość sceniczną tłumaczy „stylem epoki”, podczas gdy właśnie styl epoki uwarunkowany jest zawsze stanem świadomości i obyczajowością społeczeństwa. Oczywiście, że Isadora Duncan nie pokazywała na scenie swojej „prywatnej nagości”, bowiem w warunkach widowiskowych nikt tego nie robił i nie robi. W czasach miss Duncan prywatną nagość pokazywało się w buduarach i sypialniach. Rzecz jednak w tym, że jeśli brak stroju Isadory Duncan uznajemy za środek ekspresji artystycznej, to taka sama ocena powinna dotyczyć np. musicalu *Oh Calcutta*. Ciągłe żyjemy pod wpływem swoistego dzielenia sztuki widowiskowej na tzw. wielką i... nieco pomniejszą. Ta pierwsza jakoś nobilituje brak stroju, tej drugiej odmawia się jeszcze czasami społecznej aprobaty. Przy czym podział na sztukę „wielką” i „pomniejszą” opiera się na jednym przede wszystkim, dość zabawnym kryterium: „wielką” jest ta sztuka, która w swej treści jest możliwie najbardziej oddalona od spraw seksu.

Rzeczywiście, wiemy, jak pisała Isadora Duncan. Pisywała w tonie tak historycznej afektacji, że dzisiaj trudno to traktować poważnie. Myli się zresztą p. Piwińska twierdząc, że z jej „reformy” wywodzi się „cały nasz, dwudziestowieczny taniec”. Z tzw. reformy Isadory Duncan wywiódł się tzw. taniec „wyzwolony”, który istniał do czasów II wojny światowej, potem zaś zgasł i zmarniał. Żyjemy w czasach, gdy balet zastyga właśnie — mimo Bójarta — w „klasycystyczno-akademickiej formie”. Nie ma potrzeby bronić miss Duncan, bo szczerze mówiąc, nie ma czego bronić. I w ogóle nie można zrozumieć tego szczególnego zjawiska, jeżeli chce się ją traktować jako element „stylu”, a nie obyczajowości epoki.

Jerzy Łojek